

навчання та технологій Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка.

Наукові інтереси: сучасні освітні технології, підготовка майбутніх учителів технологій та інформатики, проєктна діяльність у системі освіти.

ПАСЕВИЧ Марія – аспірант кафедри теорії і методики трудового навчання та технологій Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка.

Наукові інтереси: інноваційна освіта, сучасні освітні технології, стан і перспективи використання штучного інтелекту в освіті.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

KURACH Mykola – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor of the Department of Theory and Methods of Labor Training and Technologies Kremenets

Taras Shevchenko Regional Academy of Humanities and Pedagogy.

Scientific interests: modern educational technologies, training of future teachers of technology and computer science, project activities in the education system.

PASEVYCH Maria – postgraduate student of the Department of Theory and Methods of Labor Training and Technologies Kremenets Taras Shevchenko Regional Academy of Humanities and Pedagogy.

Scientific interests: innovative education, modern educational technologies, the state and prospects of using artificial intelligence in education.

Стаття надійшла до редакції 22.08.2025 р.

Стаття прийнята до друку 30.08.2025 р.

УДК 37.01

DOI: 10.36550/2415-7988-2025-1-220-459-462

ПІДПЛЕТНИЙ Олександр –

аспірант кафедри освітніх наук

Центральноукраїнського державного університету

імені Володимира Винниченка

ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-2226-0163>

e-mail: opidpletnii@cuspu.edu.ua

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ НАУКОВОГО СВІТОГЛЯДУ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

Сучасне суспільство потребує висококваліфікованих педагогів, здатних мислити критично, діяти творчо й усвідомлено, приймати обґрунтовані рішення у складних освітніх ситуаціях. У цьому контексті важливого значення набуває формування наукового світогляду майбутніх учителів – цілісної системи знань, переконань і ціннісних орієнтацій, що визначають ставлення особистості до навколишнього світу, науки та самої себе як суб'єкта пізнання.

У статті обґрунтовано педагогічні умови формування наукового світогляду майбутніх учителів у процесі професійної підготовки.

Встановлено, що формування наукового світогляду майбутніх учителів у процесі професійної підготовки – складний, цілеспрямований і безперервний процес, який охоплює інтелектуальний, ціннісний та діяльнісний аспекти становлення особистості. До педагогічних умов, які сприятимуть якісному формуванню наукового світогляду майбутніх учителів відносимо: інтеграція змісту освіти; активізація самостійної пізнавальної діяльності студентів; створення науково-дослідницького середовища в ЗВО.

Формування наукового світогляду потребує використання сучасних педагогічних технологій, які активізують пізнавальну діяльність студентів. До них належать: проблемне навчання, яке стимулює мислення через постановку пізнавальних суперечностей і пошук шляхів їх розв'язання; дослідницький метод, що передбачає самостійне проведення експериментів, аналіз отриманих результатів, формулювання висновків; проєктна діяльність, у межах якої студенти розробляють і реалізують власні освітні або наукові проєкти; інтерактивні методи (дебати, мозковий штурм, рольові ігри тощо), які сприяють розвитку критичного мислення та вміння аргументовано висловлювати позицію; інформаційно-комунікаційні технології, що відкривають доступ до світових наукових ресурсів, електронних баз даних, віртуальних лабораторій. Застосування цих методів дозволяє майбутнім учителям не лише засвоїти певний обсяг знань, а й пережити процес наукового пізнання, усвідомити його логіку й цінність.

Ключові слова: науковий світогляд, майбутні вчителі, освітній процес, заклад вищої освіти, шляхи формуванню наукового світогляду.

PIDPLETNI Oлександр –

Postgraduate Student

of the Department of Educational Sciences

of Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University

ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-2226-0163>

e-mail: opidpletnii@cuspu.edu.ua

PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR FORMING THE SCIENTIFIC WORLDVIEW OF FUTURE TEACHERS IN THE PROCESS OF PROFESSIONAL TRAINING

Modern society needs highly qualified teachers who are able to think critically, act creatively and consciously, and make informed decisions in complex educational situations. In this context, the formation of a scientific worldview of future teachers – a holistic system of knowledge, beliefs, and value orientations that determine the individual's attitude towards the world around them, science, and themselves as a subject of knowledge – becomes of great importance.

The article substantiates the pedagogical conditions for the formation of the scientific worldview of future teachers in the process of professional training.

It has been established that the formation of the scientific worldview of future teachers in the process of professional training is a complex, purposeful and continuous process, which will contribute to the qualitative formation of the scientific worldview of future teachers include: integration of educational content; activation of students' independent cognitive activity; creation of a scientific and research environment in higher education institutions.

The formation of a scientific worldview requires the use of modern pedagogical technologies that activate students' cognitive activity. These include: problem-based learning, which stimulates thinking through the formulation of cognitive contradictions and the search for ways to resolve them; research a method that involves independent conduct of experiments, analysis of the results obtained, formulation of conclusions; project activities, within the framework of which students develop and implement their own educational or scientific projects; interactive methods (debates, brainstorming, role-playing games, etc.), contribute to the development of critical thinking and the ability to express a position in a reasoned manner; information and communication technologies that provide access to global scientific resources, electronic databases, and virtual laboratories. The use of these methods allows future teachers not only to acquire a certain amount of knowledge, but also to experience the process of scientific knowledge, to realize its logic and value.

Keywords: scientific worldview, future teachers, educational process, higher education institution, ways of forming a scientific worldview.

Постановка проблеми та актуальність дослідження. Сучасне суспільство потребує висококваліфікованих педагогів, здатних мислити критично, діяти творчо й усвідомлено, приймати обґрунтовані рішення у складних освітніх ситуаціях. У цьому контексті важливого значення набуває формування наукового світогляду майбутніх учителів – цілісної системи знань, переконань і ціннісних орієнтацій, що визначають ставлення особистості до навколишнього світу, науки та самої себе як суб'єкта пізнання.

Науковий світогляд є основою професійної діяльності педагога, адже саме він забезпечує розуміння закономірностей розвитку природи, суспільства та мислення, формує здатність бачити причинно-наслідкові зв'язки, аргументувати свою позицію, спираючись на наукові факти. Тому процес професійної підготовки майбутніх учителів у закладах вищої освіти повинен бути спрямований не лише на оволодіння методиками навчання, а й на розвиток наукового стилю мислення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливості формування наукового світогляду висвітлено в працях українських учених: С. Кушнірук [1], О. Макаренко [2], О. Матвієнко [1], Р. Семенишена [3], Т. Олєфіренко [1], Т. Турчина [4], Л. Яновська [5] та ін. Однак, незважаючи на численні опубліковані праці, проблема формування наукового світогляду майбутніх учителів у процесі професійної підготовки залишається недостатньо розробленою.

Мета статті – обґрунтувати педагогічні умови формування наукового світогляду майбутніх учителів у процесі професійної підготовки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Науковий світогляд – це система узагальнених знань про природу, суспільство, людину та способи їх пізнання, що ґрунтується на досягненнях науки і визначає життєву позицію особистості. У педагогічній науці він розглядається як інтегрований результат інтелектуального, морального та професійного розвитку майбутнього вчителя.

Основними компонентами наукового світогляду є: когнітивний (змістовий) – знання про закономірності розвитку світу, принципи наукового пізнання, основи різних наук; емоційно-ціннісний – переконаність у значущості наукового знання, позитивне ставлення до пізнавальної діяльності, прагнення до істини; діяльнісний – уміння застосовувати наукові знання в практичній

діяльності, здійснювати дослідження, критично оцінювати інформацію [2].

Науковий світогляд є основою професійної компетентності педагога, оскільки визначає підхід учителя до навчання, його готовність пояснювати учням складні явища на основі наукових принципів, формувати в них критичне мислення. Учителю із розвиненим науковим світоглядом: сприймає освітній процес як систему, що підпорядковується певним закономірностям; орієнтується на доказовість і раціональність у своїй діяльності; здатний прогнозувати результати педагогічних впливів; виховує в учнів інтерес до науки та пізнання.

С. Кушнірук, О. Матвієнко, Т. Олєфіренко вважають, що «науковий світогляд студентів – це не просто вивчення теоретичної бази, але і здатність упорядковувати, самостійно досліджувати та робити правильні висновки на основі отриманих знань» [1, с. 85]. Автори вказують, що соціокультурна проєкція у формуванні наукового світогляду студентів – це «необхідний елемент, який робить навчання доступним та реальним. Вона допомагає студентам бачити значення науки у всій його глибині та розмаїтті, а також надає засоби для творчого та критичного вивчення сучасного світу, сприяє розвитку наукового світогляду через соціокультурну проєкцію. Заклади вищої освіти можуть виховати мислителів, які здатні не лише адаптуватися до змін у світі, але й активно впливати на нього через наукові дослідження та інновації» [1, с. 86].

Отже, формування наукового світогляду – це не лише засвоєння знань, а насамперед становлення особистості педагога-дослідника, який здатний до самоосвіти, саморозвитку й творчого використання наукових ідей у професійній практиці.

Процес формування наукового світогляду майбутніх учителів є багаторівневим і триває впродовж усього періоду навчання у ЗВО. Він передбачає такі основні напрями:

1. Засвоєння системи наукових знань. Базою світогляду є наукові знання, що формуються під час вивчення фундаментальних, психолого-педагогічних та інших дисциплін. Важливо, щоб освітній процес сприяв усвідомленню взаємозв'язку між окремими галузями знань, розумінню їх цілісності та логіки розвитку.

2. Розвиток наукового мислення. Формування логічного, критичного та аналітичного мислення є основою наукового підходу. Цьому сприяють проблемне навчання, дослідницькі завдання, участь студентів у наукових гуртках, конференціях, конкурсах наукових робіт.

3. Формування ціннісного ставлення до науки. Майбутній учитель має не лише знати, а й розуміти гуманістичну та культурну цінність науки. Це досягається через інтеграцію етичних, філософських, історико-наукових курсів, які допомагають усвідомити роль науки у розвитку цивілізації.

4. Залучення до науково-дослідницької діяльності. Участь студентів у педагогічних експериментах, виконання курсових і кваліфікаційних робіт, дослідження у школі сприяють розвитку вмінь спостерігати, аналізувати, узагальнювати – тобто мислити науково.

5. Формування інформаційної культури. В умовах цифровізації освіти важливо навчити студентів відрізняти достовірну інформацію від фейкової, критично оцінювати джерела, використовувати цифрові ресурси для наукового пошуку та обробки даних.

Досліджуючи формування наукового світогляду у процесі професійної підготовки Л. Яновська зауважує, що світогляд є основою для практичної діяльності особистості. Впливаючи на ціннісні орієнтації й соціальні настанови особистості, світогляд формує активність життєвої позиції людини, визначає підхід людини до історичних фактів, політичних подій, проблем у суспільстві. І тільки науковий світогляд стає основою наукового підходу для всіх цих явищ. Узагальнюючи поняття наукового світогляду, автор приходить до висновку, що «науковий світогляд майбутніх магістрів це система наукових, філософських, моральних понять, сформованих поглядів майбутніх магістрів на світ у цілому, на розуміння окремих явищ як самостійного історичного факту, так і поєднання його у світовому розвитку суспільства, держави, світу, бачення своєї особистості у цьому світі (через діяльність, емоційне сприйняття, наукові знання тощо), раціонального осмислення особистістю навколишньої дійсності у своєму особистому житті та емоційне ставлення до навколишнього середовища» [5, с. 43].

Для того, щоб проходження визначених етапів було ефективним, Л. Яновська пропонує педагогічні умови, які, на її думку, сприятимуть якісному формуванню наукового світогляду майбутніх магістрів історії засобами міжпредметних зв'язків:

1) отримання теоретичних знань з усіх предметів навчального блоку магістерської підготовки;

2) формування особистісного ставлення до теоретичного й фактичного матеріалу навчальної дисципліни;

3) спонукання майбутніх магістрів до активної самостійної роботи (зацікавленість навчальним матеріалом, актуалізація пізнавальної діяльності, можливість застосування творчого потенціалу студента, до самоосвіти та саморозвитку тощо) [5].

Ми підтримуємо думку Л. Яновської, що для успішного формування наукового світогляду необ-

хідно створити відповідні педагогічні умови, серед яких визначає наступні:

1) Інтеграція змісту освіти. Важливо, щоб навчальні дисципліни не існували ізольовано, а утворювали цілісну систему знань про світ. Наприклад, вивчення методики викладання природничих предметів має поєднуватися з розумінням філософських і соціокультурних основ науки.

2) Активізація самостійної пізнавальної діяльності студентів. Викладач повинен не лише передавати знання, а стимулювати студентів до самостійного пошуку, роздумів, досліджень. З цією метою застосовуються методи проектного навчання, дискусії, аналіз педагогічних ситуацій.

3) Створення науково-дослідницького середовища. Це можуть бути наукові лабораторії, студентські наукові товариства, спільні дослідження викладачів і студентів. Таке середовище формує у молодих педагогів почуття причетності до наукової спільноти.

4) Особистий приклад викладача. Викладач, який сам активно займається науковою діяльністю, демонструє студентам взірць наукового мислення, мотивацію до пошуку істини та професійного саморозвитку.

Формування наукового світогляду потребує використання сучасних педагогічних технологій, які активізують пізнавальну діяльність студентів. До них належать:

- проблемне навчання, яке стимулює мислення через постановку пізнавальних суперечностей і пошук шляхів їх розв'язання;

- дослідницький метод, що передбачає самостійне проведення експериментів, аналіз отриманих результатів, формулювання висновків;

- проектна діяльність, у межах якої студенти розробляють і реалізують власні освітні або наукові проекти;

- інтерактивні методи (дебати, мозковий штурм, рольові ігри), які сприяють розвитку критичного мислення та вміння аргументовано висловлювати позицію;

- інформаційно-комунікаційні технології, що відкривають доступ до світових наукових ресурсів, електронних баз даних, віртуальних лабораторій.

Застосування цих методів дозволяє майбутнім учителям не лише засвоїти певний обсяг знань, а й пережити процес наукового пізнання, усвідомити його логіку й цінність.

Висновки та перспективи подальших розвідок наперед. Отже, формування наукового світогляду майбутніх учителів у процесі професійної підготовки – складний, цілеспрямований і безперервний процес, який охоплює інтелектуальний, ціннісний та діяльнісний аспекти становлення особистості. Його ефективність забезпечується поєднанням теоретичного навчання з дослідницькою практикою, створенням науково-освітнього середовища, інтеграцією знань і розвитком самостійного мислення студентів, застосування інноваційних технологій навчання.

Майбутній учитель із розвиненим науковим світоглядом – це фахівець нового типу, який мислить системно, діє свідомо, орієнтується на істину та справедливість, уміє поєднувати наукові

знання з гуманістичними цінностями. Саме такі педагоги здатні формувати у молодого покоління пізнавальну активність, критичне мислення та повагу до науки, що є запорукою прогресу сучасного суспільства.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з розробкою і впровадженням технологій формування наукового світогляду майбутніх учителів у процесі професійної підготовки.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Кушнірук С. А., Матвієнко О. В., Олєфіренко Т. О. Формування наукового світогляду студентів: соціокультурна проєкція. *Освітній дискурс* : збірник наукових праць. Київ: ТОВ «Науково-інформаційне агентство "Наука-технології-інформація"», 2023. Вип. 45(7-9). С. 83–89. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/43335?show=full>

2. Макаренко О. В. Формування наукового світогляду як складової дослідницької компетентності майбутніх лікарів. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. Кропивницький: ЦДУ ім. В. Винниченка, 2023. Вип. 211. С. 172–176. URL: <https://pednauk.cusu.edu.ua/index.php/pednauk/article/view/1661/1622>

3. Семенишена Р. В. Формування наукового світогляду студентів вищих навчальних закладів у вивченні фізики. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Серія 3: Фізика і математика у вищій і середній школі. 2016. Вип. 17. С. 27–32. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_3_2016_17_7

4. Турчина Т. В. Формування наукового світогляду студентів вищих навчальних закладів. 2012. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/56800/5/Turchina_Scientific_outlook.pdf?jsessionid=FAEC6A966AB53699478D5D5B0A45EBDA

5. Яновська Л. Г. Формування наукового світогляду у процесі професійної підготовки майбутніх магістрів історії засобами міжпредметних зв'язків. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського*. Одеса: НПУ ім. К. Д. Ушинського, 2019. № 4(129). С. 42–46. URL: <http://www.dspsa/ce.pdpu.edu.ua/handle/123456789/6126>

REFERENCES

1. Kushniruk, S. A., Matviyenko, O. V., Olefirenko, T. O. (2023). Formuvannya naukovoho svitohlyadu studentiv: sotsiokul'turna proektsiya [Formation of the scientific worldview of students: sociocultural projection]. *Osvitniy diskurs : zbirnyk naukovykh prats'*. Kyiv : TOV «Naukovo-informatsiynе ahent'stvo "Nauka-tehnolohiyi-infor-

matsiya"». Vyp. 45 (7–9). S. 83–89. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/43335?show=full> [in Ukrainian]

2. Makarenko, O. V. (2023). Formuvannya naukovoho svitohlyadu yak skladovoyi doslidnyts'koyi kompetentnosti maybutnikh likariv [Formation of scientific worldview as a component of research competence of future doctors]. *Naukovi zapysky. Seriya: Pedahohichni nauky*. Kropyvnyts'ky: TSDU im. V. Vynnychenka. Vyp. 211. S. 172–176. URL: <https://pednauk.cusu.edu.ua/index.php/pednauk/article/view/1661/1622> [in Ukrainian]

3. Semenishena, R. V. (2016). Formuvannya naukovoho svitohlyadu studentiv vyshchych navchal'nykh zakladiv u vyvchenni fizyky [Formation of scientific worldview of students of higher educational institutions in the study of physics]. *Naukovyy chasopys Natsional'noho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova. Seriya 3: Fizyka i matematyka u vyshchiiy i seredniy shkoli*. Vyp. 17. S. 27–32. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_3_2016_17_7 [in Ukrainian]

4. Turchyna, T. V. (2012). Formuvannya naukovoho svitohlyadu studentiv vyshchych navchal'nykh zakladiv [Formation of scientific worldview of students of higher educational institutions]. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/56800/5/Turchina_Scientific_outlook.pdf?jsessionid=FAEC6A966AB53699478D5D5B0A45EBDA [in Ukrainian]

5. Yanovska, L. H. (2019). Formuvannya naukovoho svitohlyadu u protsesi profesynoyi pidhotovky maybutnikh mahistriv istoriyi zasobamy mizhpredmetnykh zv'yazkiv [Formation of a scientific worldview in the process of professional training of future masters of history by means of interdisciplinary connections]. *Naukovyy visnyk Pivdenoukrayins'koho natsional'noho pedahohichnoho universytetu imeni K. D. Ushyns'koho*. Odesa : PNPU im. K. D. Ushyns'koho. № 4(129). S. 42–46. [in Ukrainian]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ПІДПЛЕТНІЙ Олександр – аспірант кафедри освітніх наук Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: професійна підготовка майбутнього вчителя.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

PIDPLETNII Oлександр – Postgraduate Student of the Department of Educational Sciences of Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University.

Scientific interests: professional training of future teachers.

Стаття надійшла до редакції 20.08.2025 р.

Стаття прийнята до друку 29.08.2025 р.

УДК 378.018.8:37.011.-051|316.77-027.561:303.446.2|(045)

DOI: 10.36550/2415-7988-2025-1-220-462-466

БЕЗЛЮДНА Віта –

доктор педагогічних наук, професор,

професор кафедри іноземних мов

Уманського державного педагогічного університету

імені Павла Тичини

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4333-9026>

e-mail: vitabz@ukr.net

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДО МІЖКУЛЬТУРНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

У статті розглядається проблема підготовки майбутніх педагогів до міжкультурної професійної комунікації. Автор статті наголошує, що дослідження проблеми міжкультурної комунікації актуальне у зв'язку із глобалізаційними процесами в Україні і за її межами, зростанням кількості міжкультурних, міжетнічних, національних та міграційних процесів, що відбуваються у світі, і